

KAKO JE POTEKLA I PROVEDENA ZAMISAO DA SE IZDA ZBORNİK O OTOKU KRKU

Davno su prošla vremena kad su naši stari, sjedeći oko niskoga stolića jeli svi iz jedne zdjele, ponajviše drvenim žlicama, pa mjedenim i drugim malo vrijednim metalom. Davno su prošla vremena kad su članovi obitelji sjedali oko komina i u zimsko doba grijali se i prepričavali događaje u svijetu, a ponajviše iz bliže okoline i neizostavno začinjali pričama o vukodlacima, štrigama, morama, malićima, štrigunima — i gdje i koji je imao nesreću da na njih naleti.

Davno su prošla vremena kad su naši stari nosili široke brageše, kapu u obliku čarape na glavi, ispod koje je virila bujna, malo zakovršena kosa, tako zvana »kavijada«, kojom se ondašnja mladost ponosila.

Sve je to vrijeme odnijelo, izmijenilo toliko da se današnji starci jedva toga i sjećaju, a sve se 'to moglo još zadnjih decenija prošloga stoljeća u priličnom broju vidjeti.

Današnja omladina svega se toga ne sjeća, slabo zna kako su ljudi živjeli, kako su se oblačili, kako su se nemilo mučili kopanjem motikama, pralicama, jednostavnim plugovima, srpovima, kosama i sličnim poljodjelskim oruđem. Nešto se još od tog oruđa nalazi po konobama, nešto se i dalje uzdržalo u uporabi, ali već preuzimlje maha mehanizacija, pa će i to vremenom nestati.

Sve u svemu, nove generacije će se čuditi kad im starci budu pričali o nekadašnjem životu. Gotovo neće moći u sve vjerovati, a teško će sebi moći predočiti tadašnju nošnju, tadašnje običaje, tadašnji jelovnik, oruđe i slične stvari.

Kao ljubitelja naše starine, ova me misao o nestajanju patrijarhalnoga bodulskoga života, nošnje i običaja potakla da sam, kao mlad nastavnik na košljunskoj gimnaziji, za jednu buduću zbirku počeo sakupljati narodne nošnje, oruđe, kuhinjsko posude i namještaj, te sve ono što je naš seljak rabio u svom svakidašnjem životu. Nažalost, akcija sakupljanja trajala je kratko vrijeme. Uglavnom, obišao sam Dobrinjštinu, a onda Dubašnicu, Poljica, Vrbnik, Omišalj. Ostala mjesta nisam dospio pohoditi, jer sam morao po odredbi starješina na studije u inozemstvo. Time sam prekinuo tu vrijednu akciju, pa još i danas žalim što je nisam mogao nastaviti. Nešto se i dalje prikupljalo, ali vrlo mršavo, pa je, konačno, zastalo.

Kao ljubitelj i poštivalac krčkih starina odavno sam se zanosio mišlju o izdavanju edicije, neke vrsti leksikona, u kojoj bi bila sabrana bogata krčka historija iz svih područja ljudskog života i rada. Osim toga, žaljenje što nam danas još naglije nestaju stari običaji, nošnje i patrijarhalni život pobudila me je sada ponovno, nakon niza godina, na ideju o izdavanju »Krčkog zbornika«.

Opazio sam, naime, zadnjih godina da razni krajevi i otoci u našoj zemlji izdaju svoje edicije. Jedva da bih znao sve i nabrojiti. Pred očima su mi

u ovom času npr. Zbornik grada Rijeke u izdanju Matice hrvatske, pa divna edicija o otočiću Susku u izdanju JAZU, te »Senjski zbornik«. Nije mi dala mira misao: kako to da mi »Boduli«, kako nas zovu, nemamo još niti jedne sustavno obrađene povijesti Krka, narodnih običaja, nošnje, glagolizma, pravnih običaja i štošta drugoga, čime je Krk bar toliko bogat koliko su i druge manje ili više važna mjesta. Ne mislim time umanjiti vrijednost dotičnih mjesta, al vjerojatno malo njih ima toliko pisanih dokumenata koliko ima Krk. Čuvaju se u Državnom arhivu u Mlecima, u arhivima naših institucija u više gradova, u arhivima biskupske kurije i nekih samostana (npr. u Košljunu, Glavotoku, Krku i Portu) na Krku, u privatnim zbirkama, itd. Sve u svemu, ima se što i o čemu pisati i tisku predati — da nove generacije upoznaju kako su naši stari živjeli, kako su se nosili, polja obrađivali i slično.

Treba, dakle, početi s izdavanjem nekog Zbornika.

Ne smijem kazati da je ta zamisao posve nova. Lijepu je ulogu u tom smislu odigrao prijeratni »Krčki kalendar« i prava je šteta što je prestao izlaziti. Bilo je malih pokušaja i ranije, a među ostalima, koliko je meni poznato, bavio se mišlju o izdavanju neke monografije o Krku bivši profesor krčke gimnazije i naš odlični poznavalac glagoljice prof. Vjekoslav Štefanić; nažalost nije uspio. Istim problemom bavio se i prof. Ive Jelenović, krčki rodoljub i poznavalac krčkih problema. Upravo zadnjih godina, potaknut u Krku posebno od dra Zlatana Sremca, zauzimo se za izdavanje povijesti otoka Krka. To je bilo osobito na srcu dru Sremcu, pa je Jelenoviću i rekao neka mu se javi u Zagrebu. No, i taj je pokušaj propao, odnosno nije došlo do realizacije. Zašto? Ne znam.

Konačno, došao sam i ja na red, i ne znajući za ranije pokušaje. Jednostavno su me potakli na to, kako sam spomenuo, zbornici koji su u poslijeratno vrijeme počeli nicati po našim stranama. No, to je bio samo dalji povod. Poteškoće su bile ogromne, želje su bile velike, ali otkud će siromašni fratar da namakne sredstva za tiskanje? A gdje i kome da se obrati za suradnju?

Palo mi je na pamet da se i jedan član košljunskoga samostana, Vladislav Brusić, bavio poviješću, i to specijalno poviješću otoka Krka. Pa ne samo to, nego sjetih se da je taj fratar, moj bivši profesor, napisao i jednu monografiju o otoku Krku i da se ta monografija nalazi u našem košljunskom arhivu. Pa, pomislih, kad već imamo napisanu povijest otoka, valjda ćemo naći načina da se i tiska. Vladislav Brusić se i sam bavio mišlju da svoj rukopis dađe u tisk. Rukopis je šetao, kako čujem, od Krka do Rijeke i natrag se vraćao, ali, nažalost, ni Brusiću nije uspjelo da rukopis dogura do tiskanja. Nije mi poznato zašto nije uspio. Svakako, rukopis je ostao u košljunskom arhivu i čekao dvadeset godina da ga netko izvuče na svjetlo dana.

Potražio sam ga, prelistao i proučio. Dao sam ga, zatim, najprije na čitanje prof. Nikoli Bonifačić-Rožinu, koji je našao priličan broj otvorenih pitanja što ih Brusić nije do kraja raščistio. Tada sam ga dao na čitanje prof. Josipu Velniću. I on je našao još više manjkavih mjesta, nedovoljno osvijetljenih, slabo dokazanih, toliko — da bi rukopis trebalo radikalno premijesiti. Osim toga, nedostaje baš najvažniji — povijesni dio. Vjerojatno ga je Brusić nekome posudio na uvid, no on je umro i tome dijelu izgubio se trag. Svakako, dao sam ostalo gradivo ponovno pretipkati i uputio na čitanje drugim stručnim osobama na Krku, u prvom redu Ivanu Žicu i Mihovilu Boloniću. I jedan i drugi izrazili su se negativno o tome rukopisu — bilo zbog zastarjelog načina pisanja, bilo zbog same građe. Na kraju, rukopis je pregledao i prof. Petar Strčić, povjesničar iz redova najmlađe generacije, i utvrdio da se rukopis ovakav, kakav je, publicirati ne može. U međuvremenu su i s druge strane dolazili savjeti da se rukopis kao takav ne izdaje, nego da se ide na posao s novim stručnim silama. I tako je, uz moju veliku žalost, ispao iz prvog plana Brusićev rukopis, a meni je ostala dužnost da se pobrinem i pronadem suradnike — u prvom redu Krčane, a onda i ostale ljubitelje naše bodulske prošlosti i stvarnosti — za jednu potpuno novu ediciju.

Nego, za ovaj novi smjer trebao sam imati podršku i širega kruga ljudi. Zbog toga sam se obratio preko Ivana Brusića, istaknutog revnitelja za puntarski turizam, nekim viđenijim ljudima u gradu Krku. Rado su se odazvali i lično došli na Košljun; to su bili sadašnji predsjednik Skupštine općine Krka Antun Hriljac, tajnik Skupštine općine Krk Antun Bogović i tajnik Turističkog saveza općine Krka Božo Frgačić. Razložio sam im svoj plan i zamisao o Zborniku kao i mogućnost financiranja pothvata. Ljudi su razumjeli, shvatili i odlučili poduprijeti akciju. Dapače, upravo sam ostao frapiran kakvom su pripravnošću ti ljudi, kojima je inače — u ovome trenutku, toliko važnom zaotočane — glavna skrb ekonomika općine, s kolikim su elanom prihvatili ponudu da sudjeluju u akciji oko tiskanja Zbornika. Evo, rekoh sam sebi, nije im samo ekonomika na srcu, nego baš i kulturni problemi — što im je svakako na čast. To je bilo godine 1966.

Imajući tako sigurnije zaleđe predložio sam stvaranje šireg Inicijativnog odbora. Osim spomenute trojice, u taj odbor ušao je i tadašnji gvardijan samostana na Košljunu Mavro Velnić, penzionirani major Ivan Brusić, mons. Ivan Žic i mons. Mihovil Bolonić.

Nastupila je druga etapa. Stao sam hvatati veze s raznim učenjacima i počeo putovati od Krka do Rijeke i do Zagreba. Pomagali su mi pri tome i krčki politički rukovodioci. Počeo sam obilaziti i obijati pragove profesora, direktora institucija i muzeja. U roku od dvije godine uspio sam dobiti privolu za suradnju od nekih četrdestak profesora i akademika, koji su voljni svojim stručnim znanjem surađivati u Zborniku. Moram priznati da sam svuda bio više nego prijazno primljen, mada sam inače nepoznat u svijetu naučenjaka. Čak su mi neki rekli da su odbili već neke slične ponude, ali da će za naš Zbornik prihvatiti ponudu. Moram spomenuti i to da su mi prof. Štefanić i prof. Strčić savjetovali da bi se Brusićev rukopis ipak mogao posebno štampati pod njegovim imenom i njegovom odgovornošću, ali da se dadu temeljiti predgovori, pogovori i bilješke; a onda će dalje ići lakše s novim suradnicima i novim materijalom. Nisam se mogao odlučiti na taj prijedlog, mada bi to mene lično vrlo veselilo iz zahvalnosti prema čovjeku koji je mnogo decenija sakupljao građu za povijest Krka. Međutim, zabrinuo sam se: ako štampamo Brusićev rukopis — a nisam još imao pred očima ni kako ćemo financirati Zbornik — kako ćemo uopće izaći na kraj s troškovima za tiskanje, a da i ne govorimo o honorarima piscima. Doduše, dužnost mi je ovdje i to spomenuti da me nitko od suradnika nije pitao što će biti od uobičajenih honorara za suradnju i za priloge.

U međuvremenu pitanje Zbornika krenulo je drugim putem. Kad sam nakon dvije godine obilaženja sakupio dovoljan broj suradnika, predložio sam Inicijativnom odboru da se izdavanje Zbornika financira skupljanjem pretplate i darova u novcu. No, trojica najodgovornijih iz općine Krk, te drugi, rekli su odlučno: Ne tako! Mi ćemo misliti na financiranje. Pošto su rečeni Boduli u isti mah i na odlučujućim mjestima u upravi Općine, nisam mogao nego se poveseliti ishodu teškoga problema. Dapače, odmah mi je stavljena na raspolaganje izvjesna svota novaca za najnužnije troškove.

Jedna velika briga skinuta je s mojih leđa: iako je bila skrb, i ne mala, pronalaziti suradnike, ništa manje ne bi bila briga oko financiranja Zbornika.

Pod takvim perspektivama sazvan je u svibnju 1968. god. u općinskim prostorijama skup ljudi na kojem se raspravljalo o pitanju izdavanja Zbornika. Bili su prisutni gotovo svi članovi Inicijativnog odbora, i neki gosti. Između ostalih, tu su bili i dr Branko Fučić, Franjo Orlić Tugica Lončarić, prof. dr Mirjana Gross (predsjednik Povijesnog društva Hrvatske), prof. Petar Strčić i drugi. Pred njima sam ukratko izložio sadašnje stanje razvoja problema u vezi sa Zbornikom. Ispričao sam rezultate svojih putovanja u potrazi za suradnicima i naročito istakao kako sam dobio privolu za suradnju i podstrek od prof. Vjekoslava Štefanića.

Nakon što je razmotreno više kombinacija, u raspi je prihvaćen prijedlog da se osnuje »Povijesno društvo otoka Krka«, kao podružnica povi-

jesnog društva Hrvatske, i da ono bude izdavač Zbornika. Na moju veliku žalost, shvatio sam da je cjelokupni život otoka Krka — od najstarijih vremena do danas — nemoguće dati u jednoj ili dvije knjige, već da to treba uraditi kroz Zbornik, a da se tek nakon niza godina može pristupiti izdavanju svojevrsnog leksikona.

Time je bila završena druga etapa pripremanja Zbornika i započeta treća.

Trebalo je sazvati osnivačku skupštinu Društva. Međutim, zbog različitih poteškoća i stvarne zaposlenosti odgovornih ljudi u krčkoj Općini, sazivanje se oteglo do 1969. godine.

Nakon više mojih nestrpljivih urgiranja skupština je zakazana i održana u Krku 26. travnja 1969. godine. Pored izbora Upravnog i Nadzornog odbora donesena je odluka o izdavanju »Krčkog zbornika«.

Odlukom skupštine Upravni odbor društva ovlašten je da imenuje redakciju Zbornika, u koju sam i sâm ušao. Za glavnog urednika imenovan je prof. Petar Strčić.

Sada je, konačno, moj glavni dio posla bio završen; a kako ie tekao dalje neka govori glavni urednik.

Nikola Španjol

**KRČKI
ZBORNIK**

1

**KRK
1970**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 1

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ

PETAR STRČIĆ (glavni urednik)

dr NIKOLA ŠPANJOL

RIKARD ŽIĆ

RUDOLF ŽIĆ

Ovaj je svezak uredio:

PETAR STRČIĆ

Nacrt korica:

dr BRANKO FUČIĆ